

Digitaal procederen met KeI

Een overzicht van de veranderingen, status en eerste stappen in de civiele praktijk

mr. S.A.K. d'Azevedo, mr. V. van Druenen en dr. C. Jeloschek¹

1. Inleiding

De digitalisering van onze maatschappij is een feit en doordringt bijna alle domeinen van het zakelijke verkeer. Ook de rechtspraak vormt daarop binnenkort geen uitzondering meer. Enkele jaren geleden is men begonnen met een ambitieus project met de veelbelovende titel 'Kwaliteit en Innovatie' (KeI), om het digitaal procederen in plaats van schuiven van bergen met papier mogelijk te maken. Met als einddoel, in onze eigen termen, de 'paperless court'. Een digitaal systeem waar men op ieder moment de stand van een procedure kan inzien. Waar men stukken niet meer in meervoud naar de griffie stuurt, maar gewoon uploadt. Waar men wederpartijen elektronisch kan 'dagvaarden', en waar men digitaal met de rechter kan communiceren. Deze digitaliseringsslag wordt vergezeld van een aanpassing van de manier van procederen met als kernpunten een eenvoudiger basisprocedure, kortere doorlooptijden en meer regie voor de rechter.

So far, so good. De werkelijkheid van dit project is, zoals bij veel IT-projecten van de overheid, echter anders. De invoering van KeI is ernstig vertraagd. Nadat de pilot verschillende keren is uitgesteld dan wel verlengd, dreigt nu het hele project op losse schroeven te komen te staan als er niet veel meer geld bijkomt. Bij al deze onheilspellende geluiden zou men bijna de betekenis van KeI voor het procederen in Nederland kunnen vergeten, niet in de laatste plaats omdat voor menig jurist nog onduidelijk is wat KeI precies inhoudt. In dit artikel zullen wij daarom stilstaan bij de status van KeI, de gevolgen van de invoering van KeI in de praktijk en hoe juristen zich praktisch gezien moeten voorbereiden op KeI.

Hieronder bespreken we eerst hoe de invoering van KeI verloopt, welke stappen er tot op heden zijn gezet en welke opstartproblemen er opgekomen zijn

(§2). Vervolgens gaan we in op de verplichting tot digitaal procederen (§3) en geven we een overzicht van de belangrijkste (andere) procesrechtelijke wijzigingen die KeI met zich mee zal brengen (§4). Daarbij besteden we onder meer aandacht aan een aantal arresten die in 2017 al gewezen zijn over de KeI-wetgeving. In §5 geven we tips voor de voorbereiding op KeI in de praktijk. We sluiten af met een korte conclusie en vooruitblik op de toekomst (§6). Hoewel de invoering van KeI ook wijzigingen met zich meebrengt voor bestuursrechtelijke procedures, beperken we ons in dit artikel tot civielrechtelijke procedures in eerste aanleg. Daarbij leggen we de focus op vorderingsprocedures bij de sector civiel. Procedures bij de sector kanton en verzoekprocedures komen slechts zijdelings aan de orde.

2. KeI in vogelvlucht, de gefaseerde invoering en de eerste stappen in de praktijk

KeI is het moderniseringsproject van de rechtspraak. Het doel van KeI is om te komen tot een vereenvoudiging, digitalisering en versnelling van civiele procedures. De invoering van KeI brengt een vijftal belangrijke wijzigingen met zich mee, namelijk: (1) de invoering van één uniforme procesinleiding en basisprocedure, (2) het wegvallen van de verplichting tot betekening in de civiele vorderingsprocedure, (3) de invoering en aanscherping van wettelijke termijnen, (4) meer ruimte voor regie door de rechter en (5) de verplichting tot digitaal procederen.²

De invoering van KeI verloopt gefaseerd, per type procedure. In civiele cassatiezaken wordt al sinds 1 maart 2017 digitaal geprocedeerd. Voor wat betreft de feitelijke instanties geldt dat in februari 2017 gestart zou worden met de invoering van de eerste fase: handelsvorderingen (Civiel 1.0). Uiteindelijk

1. De auteurs zijn advocaat bij Kennedy Van der Laan in Amsterdam. Deze bijdrage is afgerond op 1 februari 2018. Ontwikkelingen na die datum zijn niet meegenomen.

2. Zie voor een opsomming van de vijf belangrijkste wijzigingen: *Kamerstukken II 2014/15, 34 059, nr. 3, p. 5.*

is die datum niet gehaald. Sinds 1 september 2017 loopt er – na een eerdere vrijwillige pilot – wel een *verplichte* pilot met digitaal procederen bij de rechtbanken Gelderland en Midden-Nederland. Daar geldt sinds die datum voor nieuwe procedures de KeI-wetgeving. De invoering van het verplicht digitaal procederen bij deze rechtbanken is volgens de Raad voor de Rechtspraak zonder grote problemen verlopen. De instroom van nieuwe zaken is conform de verwachtingen en is niet of nauwelijks gedaald ten opzichte van de instroom in 2017. Op 12 december 2017 waren er ruim 400 zaken digitaal ingediend.³

De pilotrechtbanken hebben wel aangegeven dat er verbeteringen en uitbreidingen noodzakelijk zijn, vooral ten aanzien van voortgangsbewaking. De advocatuur heeft bovendien aangegeven dat zij het noodzakelijk acht om meer ervaring met het systeem op te doen, in ieder geval voor een aantal zaken tot en met de zitting. Een uitrol per 1 april 2018 – zoals het voornemen was – wordt om die reden niet realistisch geacht.⁴ Welke datum wel haalbaar is hangt af van de uitkomsten van de evaluatie van de pilot. Naar verwachting is dit op zijn vroegst in 2018 of 2019.⁵ Op rechtspraak.nl wordt de verwachting uitgesproken dat eind 2018 digitaal procederen in alle civiele (handels)vorderingsprocedures verplicht zal zijn.⁶ De overige civiele zaken – hoger beroep, kanton, verzoeken en kort gedingen – volgen later. De planning daarvan is nog niet bekend. Inmiddels is in ieder geval duidelijk dat KeI ernstige vertraging oploopt. Het project valt bovendien vele malen duurder uit dan verwacht.⁷ Waar de kosten in 2012 nog op 7 miljoen euro werden geschat, is er inmiddels maar liefst 200 miljoen euro uitgegeven. Daar moet in 2018 nog eens 20 miljoen euro bijkomen.⁸ En dat terwijl nog maar 5% van het project is gerealiseerd. Oorzaken van de kostenstijging zijn volgens de Raad voor de Rechtspraak gelegen in de complexiteit van processen, technisch werk dat ondersteunend is aan de release dat onvoldoende zou zijn begroot, het nieuwe systeem dat onvoldoende werkbaar bleek voor medewerkers en het onvoldoende meenemen van de eisen die procesdeelnemers aan het systeem stellen. Verder hebben een lagere productiviteit van de IT-voortbrenging en de gerealiseerde (hogere) kosten per medewerker in de IT-ontwikkelorganisatie een belangrijke rol

in de kostenstijging gespeeld.⁹ Reden voor de Centrale Ondernemingsraad (COR) van de Raad voor de Rechtspraak om een brandbrief te sturen, waarin de raad aangeeft ‘*zeer kritisch en bezorgd*’ te zijn over het project.¹⁰ De verwachting is dat het nog enkele jaren zal duren voordat KeI volledig is ingevoerd.

De gefaseerde invoering van KeI heeft als belangrijk gevolg dat er op dit moment twee versies van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering van kracht zijn; één die geldt voor digitaal procederen en één die geldt bij procederen ‘oude stijl’. De verwachting is dat dit de komende jaren nog zo zal blijven. Niet alleen geldt KeI uitsluitend voor nieuwe procedures, maar het zal bovendien nog enkele jaren duren voor alle fases voltooid zijn. Dit leidt ertoe dat het de komende jaren goed opletten blijft bij het raadplegen en verwijzen naar Rv.¹¹

3. Digitaal procederen in de praktijk: moderne communicatiemiddelen en géén papier

De eerste belangrijke wijziging onder KeI is er één die veel advocaten als muziek in de oren zal klinken; processtukken en communicatie met de rechtbank per koerier en fax zijn onder KeI verleden tijd, ook de rechterlijke macht ‘*goes digital*’. Digitaal procederen wordt voor de meeste partijen verplicht.¹² Dit houdt niet alleen in dat processtukken digitaal moeten worden ingediend, maar dat al het berichtenverkeer met de rechtbanken digitaal verloopt (art. 30c lid 1 en 30e lid 1 Rv). Dient een partij die verplicht is om digitaal te procederen stukken op een andere wijze in, dan wordt hij in de gelegenheid gesteld om het verzuim te herstellen. Wordt van die mogelijkheid geen gebruik gemaakt, dan kan de rechter hem niet ontvankelijk verklaren of het stuk buiten beschouwing laten.¹³

3. Raad voor de rechtspraak, *Voortgangsrapportage programma kwaliteit en innovatie*, december 2017, p. 4-5.
4. Raad voor de Rechtsbijstand, *Voortgangsrapportage Programma Kwaliteit en Innovatie*, december 2017, p. 4-5.
5. Raad voor de Rechtsbijstand, *Voortgangsrapportage Programma Kwaliteit en Innovatie*, december 2017, p. 14.
6. <https://www.rechtspraak.nl/Voor-advocaten-en-juristen/modernisering-rechtspraak> (stand van zaken 1 februari 2018).
7. Raad voor de rechtspraak, *Voortgangsrapportage programma kwaliteit en innovatie*, december 2017. Zie ook: M.L. Adriaanse, ‘Flop dreigt met digitale rechtspraak’, *NRC Handelsblad*, 29 januari 2018.
8. Raad voor de rechtspraak, *Voortgangsrapportage programma Kwaliteit en innovatie*, december 2017, p. 16.

9. Raad voor de Rechtsbijstand, *Voortgangsrapportage Programma Kwaliteit en Innovatie*, december 2017, p. 8-9.
10. M.L. Adriaanse, Flop dreigt met digitale rechtspraak, *NRC Handelsblad*, 29 januari 2018.
11. Waar wij hieronder verwijzen naar bepalingen uit het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering verwijzen we naar de versie die geldt bij digitaal procederen. Waar we verwijzen naar bepalingen die gelden voor procederen ‘oude stijl’, verwijzen we naar Rv-Oud.
12. De verplichting tot digitaal procederen geldt niet voor natuurlijke personen en verenigingen waarvan de statuten niet zijn opgenomen in een notariële akte, tenzij zij worden bijgestaan door een derde die beroepsmatig rechtsbijstand verleend (art. 30c lid 4 Rv). De verplichting geldt evenmin voor (buitenlandse) ondernemingen of rechtspersonen die niet op grond van art. 5 of 6 Handelsregisterwet zijn ingeschreven in het handelsregister, tenzij zij worden vertegenwoordigd door een derde die in Nederland verplicht is tot digitaal procederen (art. 30c lid 4 Rv jo art. 7 Besluit digitalisering burgerlijk procesrecht en bestuursrecht).
13. De eerste zaak waarin een partij niet-ontvankelijk werd verklaard wegens het niet via digitale weg indienen van stukken is al geweest. Zie: Hoge Raad 29 september 2017, ECLI:NL:HR:2017:2525.

Voor de digitale communicatie met de rechtspraak bestaan twee mogelijkheden. Allereerst is er het beveiligde digitale portal genaamd 'Mijn Rechtspraak'.¹⁴ Dit portal wordt aangeboden door de rechtspraak en is te gebruiken voor alle deelnemers aan een procedure. Daarnaast bestaat voor professionele partijen die geregeld contact hebben met de gerechten de mogelijkheid om gebruik te maken van het 'Aansluitpunt Rechtspraak'. Dit is een systeemkoppeling die het mogelijk maakt om via het eigen kantoorstelsel geautomatiseerd gegevens uit te wisselen met de rechtspraak. Dit biedt meer mogelijkheden voor termijnbewaking, het werken in teams en het maken van een directe koppeling met de eigen systemen. Veel advocatenkantoren maken van deze methode gebruik. Om van het Aansluitpunt Rechtspraak gebruik te maken is ontwikkeling van een nadere koppeling noodzakelijk. Deze ontwikkeling komt uit verschillende hoeken. Zo hebben twintig grote, middelgrote en kleine kantoren zich verenigd in samenwerkingsverband Silex en opdracht gegeven voor de ontwikkeling van dergelijke software, die te gebruiken is door de gehele markt.¹⁵ Daarnaast zijn er andere softwareontwikkelaars die een koppeling aanbieden, waaronder Armarium.¹⁶

4. Modernisering van het procesrecht: de belangrijkste wijzigingen

Naast de verplichting tot digitaal communiceren met de rechtbank brengt de invoering van KeI een aantal belangrijke wijzigingen in het civiele procesrecht met zich mee. Zo komt er één uniforme procesinleiding voor alle civiele procedures en komt de verplichting tot betekening van de procesinleiding door een deurwaarder te vervallen. Ook de procedure zelf komt er anders uit te zien. Zo geldt er onder KeI één uniforme basisprocedure voor alle civiele procedures, krijgt de mondelinge behandeling een andere rol en wordt de regierol van de rechter verstrekt. Ook zullen diverse termijnen wijzigen. Hieronder zullen we deze kernpunten van de nieuwe procedure onder KeI in detail bespreken.

De procesinleiding en de wijze van oproeping: A new era
De eerste wijziging zal voor veel juristen even wenen zijn; onder KeI wordt een procedure niet meer ingeleid door een dagvaarding of verzoekschrift, maar door een uniforme *procesinleiding*. Met dit document wordt zowel nieuwe de vorderingsprocedure als de nieuwe verzoekprocedure ingeleid

(art. 30a lid 1 Rv). Dat betekent niet dat het verschil tussen de vorderings- en de verzoekprocedure wegvalt. Er blijven verschillende regels gelden voor ieder van deze procedures. Wel wordt het mogelijk om een vordering en een verzoek te combineren in één procesinleiding, zolang daartussen voldoende samenhang bestaat en de Nederlandse rechter bevoegd is om van beide kennis te nemen (art. 30b lid 1 Rv). In dat geval zijn de regels over de vorderingsprocedure van toepassing (art. 30b lid 2 Rv). De procesinleiding, vorderingsprocedure en verzoekprocedure zijn overigens niet de enige nieuwe termen. Ook op andere punten is de terminologie aangepast. Zo wordt de 'gedaagde' onder KeI aangeduid als 'verweerder' en heet de 'conclusie van antwoord' een 'verweerschrift'. Er is verder geen sprake meer van een 'eis', maar van een 'vordering'. Voor de inhoud van de procesinleiding gelden in grote lijnen dezelfde eisen als die gelden voor de dagvaarding en het verzoekschrift (art. 111 jo art. 45 en 278 Rv-oud). Zo dient de procesinleiding de gegevens van de partijen en/of belanghebbenden te bevatten, de vordering of het verzoek en de gronden daarvan, de naam en het kantooradres van de eventuele gemachtigde of advocaat, de bekende verweren, de bewijsmiddelen en de aanwijzing van de bevoegde rechter (art. 30a lid 3 Rv). Indien er sprake is van een vorderingsprocedure geldt dat de procesinleiding daarnaast de dag moet vermelden waarop de verweerder ten laatste in het geding kan verschijnen (art. 30a lid 3 sub c Rv).

Dit laatste is nieuw en hangt samen met de wijze waarop verweerders onder KeI worden opgeroepen. Onder KeI is er geen sprake meer van een verplichte betekening van de procesinleiding door de deurwaarder. In plaats daarvan heeft de eiser onder KeI verschillende mogelijkheden om de verweerder op te roepen. Daarbij horen ook nieuwe termijnen.¹⁷

De eerste methode die de eiser kan kiezen is het rechtstreeks – langs elektronische weg – indienen van de procesinleiding, waarna de griffier de eiser een (geautomatiseerd aangemaakt) oproepingsbericht stuurt (art. 111 lid 1 Rv). Het oproepingsbericht bevat de datum en de inhoud van de procesinleiding en informatie die vergelijkbaar is met wat wij nu kennen als de 'aanzeggingen' in de dagvaarding (art. 111 lid 2 Rv).¹⁸ Het oproepingsbericht moet door de eiser binnen twee weken na de dag van indiening van de procesinleiding bij de verweerder worden bezorgd (art. 112 lid 1 Rv).¹⁹ Dat *kan*, maar hoeft

14. Toegang hebben zowel de partijen, de gevoegde of tussenkomende partijen en advocaten en gemachtigden. Inloggen gaat via DigiD, eHerkenning of de advocatenpas.

15. N. Gloudemans-Voogd, 'KEI-systeemkoppeling van Silex straks voor elk kantoor', *Advocatenblad* 15 september 2016; zie <https://topicus.nl/nieuws/topicus-verbint-advocatuur-rechtspraak/#>.

16. Zie bijv. <https://www.armarium.nl/>.

17. Zie over de termijnen onder KeI bij de aanvang van de procedure uitvoerig: T.F.E. Tjon Tjin Tai, 'Termijnen voor oproeping en verschijnen onder KEI', *TCR* 2016-3.

18. Bijv. de wijze waarop de verweerder in de procedure moet verschijnen, de dag waarop de verweerder ten laatste zijn verweerschrift kan indienen, de rechtsgevolgen die intreden indien een verweerder niet verschijnt in de procedure of het griffierecht niet tijdig voldoet, andere mededelingen over het griffierecht en de gevolgen indien er meerdere verweerders zijn.

19. Overschrijding van de twee weken termijn leidt overigens niet tot nietigheid, zo heeft de Hoge Raad ge-

niet, bij exploit (art. 112 lid 1 Rv). Als er gekozen wordt voor betekening van het oproepingsbericht, dan moet het exploit van betekening uiterlijk op de dag voor de dag waarop verweerder uiterlijk moet verschijnen worden ingediend bij de rechtbank, tenzij de verweerder eerder is verschenen (art. 112 lid 1 Rv). Indien er in plaats van betekening wordt gekozen voor bezorging op een andere wijze, dan geldt er een belangrijk nadeel indien de verweerder niet verschijnt. In dat geval zal er namelijk niet onmiddellijk verstek worden verleend. In plaats daarvan moet alsnog betekening plaatsvinden, waarna de termijn om te verschijnen met vier weken wordt verlengd (art. 112 lid 2 Rv). Vindt oproeping bij exploit in dat geval niet plaats, dan wordt de eiser niet ontvankelijk verklaard (art. 112 lid 3 Rv). Dit kan dus een belangrijke vertragende factor zijn. De tweede methode, die meer weg heeft van de huidige procedure, is dat de eiser het oproepingsbericht door een deurwaarder laat opstellen en onmiddellijk laat betekenen, nog voor hij de procesinleiding indient (art. 113 lid 1 en 2 Rv). In dat geval moet de eiser onverwijld na betekening het exploit van betekening, het oproepingsbericht en de procesinleiding indienen bij de rechtbank (art. 113 lid 3 Rv).²⁰ Hoewel dit gepresenteerd is als een uitzonderingsmogelijkheid, wordt verwacht dat veel advocaten voor deze methode zullen kiezen, niet in de minste plaats omdat bij deze methode kortere termijnen gelden (zie hierna). De vrij complexe regeling voor oproeping in het buitenland is geregeld in art. 115 Rv.²¹

De dag waarop de verweerder ten laatste in het geding kan verschijnen wordt door de eiser zelf gekozen. Anders dan nu het geval is hoeft geen rekening meer te worden gehouden met de vaste roldata van de rechtbanken en gerechtshoven.²² Verschijnen

oordeeld. Heeft de verweerder in de periode tussen de betekening van het exploit en de uiterste verschijndatum niet gedurende ten minste twee weken de gelegenheid gehad om te beslissen of hij in de procedure wil verschijnen, dan zal de rechter nog geen verstek verlenen, maar de eiser moeten gelasten aan de verweerder bij exploit een nieuwe uiterste verschijndatum aan te zeggen, waarin hij hem alsnog een termijn van twee weken geeft om te beslissen of hij wil verschijnen. De kosten daarvoor komen voor rekening van de eiser. Zie: Hoge Raad 13 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2629.

20. Inmiddels heeft de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG) nieuwe modellen voor de betekening opgesteld: <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Rechtspraak-stelt-in-overleg-met-KBvG-en-NOvA-een-model-oproepingsbericht-vast.aspx>.
21. Het voert te ver om deze regels hier uitgebreid te bespreken. Zie daarover uitvoerig: T.F.E. Tjong Tjin Tai, 'Termijnen voor oproeping en verschijnen onder KEI', *TCR* 2016-3, p. 67-68.
22. Zie over de complicaties die zich in dit verband kunnen voordoen bij procedures voor de sector kanton: J.L.L. Boudewijn, 'KEI: Procesinleiding. Leuker kunnen we het niet maken. Wel complexer!', *Tijdschrift voor de Procespraktijk* 2017-6, par. 5.

gaat digitaal en kan op ieder moment plaatsvinden. Als de eiser de methode volgt waarbij de procesinleiding eerst bij de rechtbank wordt ingediend, dan geldt dat de verschijningsdatum ten minste vier weken en uiterlijk zes maanden na de dag van indiening van de procesinleiding moet liggen (art. 30a lid 3 sub c Rv). Kiest de eiser voor rechtstreekse betekening zonder tussenkomst van de rechtbank, dan geldt dat de datum ten minste twee weken en uiterlijk zes maanden na de betekening moet liggen. De minimale termijn waarop kan worden gedagvaard is dus verlengd van één naar twee weken. De praktijk van dagvaarden op zeer lange termijn is bovendien niet meer mogelijk.²³ Een verkorting van de 'dagvaardingstermijn' door de rechter blijft wel mogelijk, maar dan in het jasje van verkorting van de minimumverschijningstermijn (art. 117 Rv).²⁴ Intussen is de eerste jurisprudentie van de Hoge Raad over oproepingsperikelen onder KeI gepubliceerd. Zo heeft de Hoge Raad in de korte tijd dat KeI operationeel is, duidelijk gemaakt dat in hoger beroep kantoorbetekening bij de advocaat in eerste aanleg mogelijk blijft, ook indien de Betekeningsverordening II of het Haags Betekeningsverdrag van toepassing is.²⁵ Wel geldt in dat geval dat als de verweerder niet verschijnt en er aanleiding bestaat om eraan te twijfelen of het stuk de buitenlandse geadresseerde heeft bereikt, er niet terstond verstek verleend wordt. De rechter kan in dat geval zo nodig inlichtingen inwinnen bij de advocaat bij wie betekend is. Deelt de advocaat mede dat hij er nog niet in geslaagd is om zijn cliënt op de hoogte te stellen van het stuk, dan dient de rechter dat in zijn oordeelsvorming te betrekken.²⁶

Uniforme basis procedure: één vaste procedure

De tweede belangrijke verandering is dat voor alle civiele procedures één uniforme basisprocedure gaat gelden, die bestaat uit één schriftelijke ronde (de procesinleiding en het verweerschrift) en één mondelinge behandeling. Vervolgens wordt er uitspraak gedaan. Als alle partijen op de mondelinge behandeling zijn verschenen kan de uitspraak zelfs mondeling worden gedaan (art. 30p lid 1 Rv).²⁷ Op-

23. Zie voor de complicaties die zich voordoen bij procedures voor de sector kanton: J.L.L. Boudewijn, 'KEI: Procesinleiding. Leuker kunnen we het niet maken. Wel complexer!', *Tijdschrift voor de Procespraktijk* 2017-6, par. 5.

24. Zie over de complicaties die dit met zich mee kunnen brengen: T.F.E. Tjong Tjin Tai, 'Termijnen voor oproeping en verschijnen onder KEI', *TCR* 2016-3, p. 68-69.

25. Hoge Raad 7 juli 2017, ECLI:NL:HR:2017:1278.

26. In een andere zaak moest de Hoge Raad zich buigen over de vraag of verstek verleend kan worden in een geval waarin in een tweede (herstel)exploit geen uiterste verschijningsdatum was genoemd. Zie daarover: Hoge Raad 13 oktober 2017, ECLI:NL:HR:2017:2628.

27. De mondelinge uitspraak bestaat uit de beslissing en de gronden van de beslissing. Van de mondelinge beslissing wordt een proces-verbaal opgemaakt door de rechter, waarvan partijen binnen twee weken een afschrift verkrijgen (art. 30p Rv).

merking verdient dat deze laatste regel, anders dan de meeste nieuwe regels, al voor *alle* procedures in werking is getreden. De eerste mondelinge uitspraken op grond van deze bepaling zijn dan ook al gedaan.²⁸

Het is de bedoeling dat veruit het grootste deel van de zaken via het vaste stramien van de uniforme basisprocedure gaat lopen. De rechter *kan* echter op verzoek van partijen of ambtshalve van de basisprocedure afwijken (art. 30o Rv). Op die manier kan de rechter maatwerk leveren in grote of complexe zaken.

Een kleine maar niet onbelangrijke vernieuwing is verder dat de termijnen voor het verrichten van proceshandelingen wettelijk zijn vastgelegd. De termijn voor het indienen van een verweerschrift ligt zes weken na de datum waarop de verweerder in de procedure is verschenen.²⁹

De wet bepaalt daarnaast een termijn voor het indienen van stukken voor de mondelinge behandeling. Die termijn is tien dagen voor de zitting. Stukken die na die termijn worden ingediend worden in beginsel buiten beschouwing gelaten, tenzij de goede procesorde zich daartegen verzet (art. 30k lid 5 Rv).

*De regierol van de rechter: over maatwerkprocedures en zaakrechters*³⁰

Onder KeI krijgt de civiele rechter meer mogelijkheden om regie te voeren over de procedure. Deze uitgebreidere regierol van de rechter is wettelijk verankerd in art. 19 lid 2 Rv. Uit die bepaling volgt dat de rechter ambtshalve of op verzoek van één van de partijen alle beslissingen neemt die nodig zijn voor een goed verloop van de procedure. De regierol van de rechter is ook terug te vinden in het hiervoor al kort genoemde art. 30o Rv. Die bepaling stelt de rechter in de gelegenheid om maatwerk te leveren, door te bepalen dat de rechter ambtshalve of op verzoek van de partijen kan afwijken van de uniforme basisprocedure indien de goede instructie van de zaak of het beginsel van hoor- en wederhoor dat vergt. Zo kan de rechter termijnen verlengen of verkorten, partijen in de gelegenheid stellen om schriftelijk te reageren op elkaars stand-

punten, de mondelinge behandeling aanhouden of juist een mondelinge behandeling bevelen en bepalen dat voor, tijdens of na de mondelinge behandeling stukken worden ingediend en partijen in staat stellen om daarop schriftelijk te reageren. Op grond van art. 30o Rv kan daarnaast een regiezitting worden gelast, waarin besproken wordt hoe de procedure op de meest doelmatige wijze kan worden voorgezet.³¹ De hiervoor genoemde opsomming is niet limitatief, ook andere maatregelen kunnen worden genomen.

Om daadwerkelijk gebruik te kunnen maken van de regierol, dient de rechter zich in een vroeg stadium van de zaak in de zaak verdiepen. Dit vereist bovendien dat de regie over de zaak en de inhoudelijke behandeling daarvan geconcentreerd worden bij één rechter; de zaaksrechter. De rolrechter wordt daarmee in principe verleden tijd. In de praktijk lijken de rechtbanken hier echter verschillend mee om te gaan. Zo zijn diverse rechtbanken van plan om regiebureaus in het leven te roepen, wat toch weer dichter bij de oude manier van werken lijkt te liggen.³² Hierop is in de praktijk kritiek geuit.

De mondelinge behandeling als 'hart' van de procedure

Ook de mondelinge behandeling krijgt onder KeI een metamorfose. De comparitie na antwoord en het pleidooi worden in de uniforme basisprocedure vervangen door één mondelinge behandeling. Deze mondelinge behandeling krijgt een centrale positie in de procedure en wordt ook wel het 'hart' van de nieuwe procedure genoemd.³³ Het pleidooi als afzonderlijke proceshandeling vervalt³⁴ en de mondelinge behandeling kan – mede om die reden – alléén achterwege gelaten worden op verlangen van of met instemming van partijen (art. 30j lid 6 Rv). De datum voor de mondelinge behandeling wordt zo spoedig mogelijk nadat de verweerder in het geding is verschenen bepaald en moet ten minste drie weken na de datum waarop het verweerschrift uiterlijk moet worden ingediend liggen, behalve in kort geding-zaken (art. 30j lid 1 Rv). Partijen ontvangen voor de mondelinge behandeling een uitnodiging (art. 30j lid 3 Rv). De uitnodiging vermeldt onder meer de tijd die voor de mondelinge behandeling is uitgetrokken, de naam of namen van de rechters, de mogelijkheid om stukken in te dienen voor de mondelinge behandeling, de termijn daarvoor, de spreektijd die aan partijen wordt toegekend om hun standpunten toe te lichten en of daarbij spreekantekeningen mogen worden gebruikt (art. 4.1.4 Landelijk Procesreglement KeI, 'LPR KeI'). Dit laatste is geen gegeven.³⁵ Het is dan

28. Zie bijvoorbeeld: Hof Arnhem-Leeuwarden 5 september 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7986, NJF 2017/434, Rechtbank Zeeland-West-Brabant 4 oktober 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:6738, Rechtbank Amsterdam 2 november 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:8670 en Rechtbank Rotterdam 20 december 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:10143.

29. In kantonzaken is dat vier weken.

30. Over de regierol van de rechter – en de impact die dit zal hebben op de partijautonomie – is veel gezegd en geschreven. Het voert te ver om deze discussies hier te herhalen. Zie daarover onder meer: C. Klaassen, 'Advocaat 'let op uw saeck'. Enkele opmerkingen over de regierol van de civiele rechter en de rol van de advocaat onder 'KEI', NJB 2017/11, p. 724 e.v. en H.M.M. Steenberghe, 'Regie als model voor samenwerking. De regiefunctie van de civiele rechter volgens KEI', *Trema* 2017/6.

31. *Kamerstukken II* 2014/15, 34 059, nr. 3, p. 24.

32. Zie ook: P.W.A. van Geloven, "Regiebureau" in de gerechten, *Trema* 2016/5. K. Teuben en K.J.O. Jansen, 'Het Wetsvoorstel vereenvoudiging en digitalisering procesrecht: kanttekeningen vanuit de procespraktijk', *TCR* 2015/2, p. 9.

33. *Kamerstukken II* 2014/15, 34 059, nr. 3, p. 70.

34. *Kamerstukken II* 2014/15, 34 059, nr. 3, p. 24.

35. Zie over de mondelinge behandeling en de rol van de

ook de vraag welke rol pleitnota's onder KeI zullen blijven spelen.

Tijdens de mondelinge behandeling worden de partijen in ieder geval in de gelegenheid gesteld om hun stellingen toe te lichten (art. 30k lid 1 Rv). De rechter kan de mondelinge behandeling verder vormgeven door: (i) partijen te verzoeken hem inlichtingen te geven, (ii) partijen de gelegenheid te geven hun stellingen nader te onderbouwen, (iii) een schikking te beproeven, (iv) met partijen te overleggen hoe het vervolg van de procedure zal verlopen en (v) andere aanwijzingen te geven of proceshandelingen te bevelen die hij geraden acht (art. 30k lid 1 Rv). Tijdens de mondelinge behandeling kunnen getuigen en partijdeskundigen worden gehoord, indien de rechter daarmee instemt (art. 30k lid 3 Rv). Daarvoor is geen aparte zitting meer nodig.

Om ervoor te zorgen dat partijen zich goed kunnen voorbereiden op de mondelinge behandeling en om ervoor te zorgen dat de mondelinge behandeling doelmatig kan verlopen, is het essentieel dat de rechter van tevoren informatie verschaft aan partijen over de invulling die hij aan de mondelinge behandeling wil geven, zo erkent ook de wetgever.³⁶ Toch heeft de rechter geen *verplichting* om een zittingsagenda vast te stellen. In plaats daarvan staat in de wet dat de griffier, voor zover mogelijk, de partijen van tevoren bericht over het doel van de mondelinge behandeling (art. 30k lid 3 Rv, zie ook in meer detail art. 4.1.5 LPR KeI).³⁷ Het is te hopen dat de rechters van deze bevoegdheid meer gebruik zullen maken dan van hun bevoegdheid om voor de comparitie instructies te geven.

5. Tips & tricks voor de praktijk

Uit het voorgaande volgt dat procederen onder KeI voor advocaten, rechters en rechtbanken een flinke verandering met zich meebrengt. Voor alle advocaten en andere partijen die betrokken zijn bij procedures, geldt dan ook dat een goede voorbereiding cruciaal is. Daarbij is alleen het bestuderen van de nieuwe regels niet voldoende. Ook praktisch gezien zal KeI een aantal belangrijke veranderingen met zich mee brengen. Hieronder geven we daarom enkele praktische tips en tricks die kunnen helpen bij het procederen onder KeI in de praktijk.

Tip 1: Zorg voor een goede technische voorbereiding en werkafspraken

Eén van de meest belangrijke stappen in de praktijk is, in IT-termen, *change management* van de eigen organisatie. Immers, niet alleen de rechtbank

moet anders werken, maar ook de advocaten. Opvallend is daarbij dat de rechters hier naar verluidt veel verder mee zijn en de digitalisering radicaal doorzetten.³⁸ Naar ons idee, en ook onze concrete ervaring, is het nieuwe systeem voor advocaten nog wennen. Het wordt veel belangrijker om van meet af aan digitaal te werken, het liefst met stukken die voldoen aan alle technische eisen. Ook het voorbereiden van het indienen van processtukken verloopt anders. Waar vroeger nog op vastgelegde dagen (in verband met de rolzittingen op woensdag dan wel dinsdag voor de rechtbank respectievelijk de hoven) stukken werden ingediend, kan dit onder KeI in beginsel op elke dag. Bovendien dienen reacties op procesinstructies van de rechter vaak veel sneller te worden ingediend en is er (met uitzondering van het Aansluitpunt) geen koppeling tussen de document-management systemen van advocaten en het portal. Dit heeft weer gevolgen voor de onderlinge taakverdeling op een kantoor, dus tussen advocaten, hun secretaresses en (indien voorhanden) de procesondersteuning. In dat kader dienen er nieuwe werkafspraken te worden gemaakt en is het raadzaam om met de eerste KeI zaken te 'oefenen'. Hoewel KeI pas over enkele jaren bij alle type procedures zal gelden, is het aan te bevelen om de werkwijze bij de nog bestaande 'papierene' procedure gelijk te trekken. Zo kunnen alle betrokkenen wennen aan de nieuwe afspraken en is de kans kleiner dat er misverstanden ontstaan over de rolverdeling en timing van het indienen van processtukken.

Verder moet gedacht worden aan het belang van een goede 'digitale huishouding' binnen advocatenkantoren zelf. Zo blijkt uit art. 1.3 lid 1 'Reglement inzake de toegang tot het gebruik van het digitale systeem voor de gegevensverwerking van gerechten' dat procesdeelnemers onder KeI zorg dienen te dragen voor een adequate beveiliging van hun processen en systemen, zodat het gebruik van het digitaal systeem geen inbreuk of bedreiging vormt of kan vormen voor de betrouwbaarheid, vertrouwelijkheid, goede werking of beschikbaarheid van het digitaal systeem of kan leiden tot een beveiligingsincident. Verder dienen documenten op grond van art. 4.6 lid 1 van het eerdergenoemde Reglement in pdf/a format aangeleverd te worden, waardoor ook een scanner en/of software vereist is die deze documenten kan genereren.³⁹

Onder KeI is het tot slot van belang dat procesdeelnemers toegang hebben tot het digitale systeem voor de gegevensverwerking van de gerechten. Hierin worden zaaks- en persoonsgegevens geregistreerd, berichten geplaatst en verzonden, proceshandelingen verricht en stukken ter beschik-

pleitnota onder KeI ook: C.J.A. Seinen, 'Hart, handen & voeten: de mondelinge behandeling en de pleitnota van KEI', *TCR* 2017/2, p. 38

36. *Kamerstukken II* 2014/15, 34 059, nr. 3, p. 27.

37. Zie daarover kritisch: H.M.M. Steenberghe, 'Regie als model voor samenwerking. De regiefunctie van de civiele rechter volgens KEI', *Trema* 2017/6, onder 'De zittingsagenda'.

38. Zo zijn er kennelijk geen kopieermachines meer, worden dossierkasten weggehaald en worden dossiers digitaal bestudeerd en tijdens de zitting 'meegenomen'.

39. Zie ook de checklist van de Orde van Advocaten op: <https://www.advocatenorde.nl/document/checklist-ben-ik-kei-voorbereid>.

king gesteld aan procesdeelnemers.⁴⁰ Deze toegang en eventuele machtigingen aan ondersteunend personeel moeten dan ook goed geregeld worden. Belangrijk is het in dit kader verder om er rekening mee te houden dat wij begrijpen dat ook de cliënt rechtstreeks en direct toegang heeft tot het digitale dossier, inclusief processtukken van de wederpartij en vonnissen. Het kan daardoor zijn dat een cliënt kennis neemt van een vonnis, zonder dat de advocaat daarbij een toelichting kan geven of voor een 'zachte landing' van een negatief vonnis kan zorgen.

Tip 2: Bereid je voor op het digitaal indienen van producties

Nu onder KeI alle stukken digitaal moeten worden ingediend, vraagt het verzamelen en voorbereiden van producties een andere benadering. Zo dienen alle documenten in een pdf/a format aangeleverd te worden, met een bovengrens van 10MB.⁴¹ Het is om die reden belangrijk om ervoor te zorgen dat stukken tijdig gedigitaliseerd en omgezet worden naar het juiste formaat. Vraag cliënten waar mogelijk om stukken digitaal, overzichtelijk en in het juiste formaat aan te leveren en zorg dat stukken zo nodig in fases worden omgezet. Zeker bij grote procedures kan het op het laatste moment moeten verzamelen, digitaliseren en sorteren van producties een belangrijke *bottle neck* vormen.

Tip 3: Kies voor betekening indien nodig

Een belangrijke wijziging onder KeI is dat betekening van de procesinleiding niet meer verplicht is. Bezorging mag ook op een andere wijze plaatsvinden. Dit kan kosten schelen, zorgt ervoor dat verzending op ieder willekeurig moment kan plaatsvinden en betekent dat het inschakelen van een deurwaarder niet meer noodzakelijk is. Een belangrijk nadeel is echter dat indien er gekozen wordt voor bezorging anders dan door betekening, er niet direct verstek kan worden verleend indien de verweerder niet verschijnt. In plaats daarvan moet een tweede oproeping plaatsvinden, waarin de verweerder een tweede termijn wordt gegeven om te verschijnen. Dit kost niet alleen tijd, maar zorgt ook voor een tweede kans voor de verweerder om te verschijnen.

In gevallen waar het snel verkrijgen van een (eventueel verstek)vonnis van belang is of waar te verwachten is dat de wederpartij niet verschijnt, is het dan ook zinvol om direct te kiezen voor betekening van de procesinleiding.

Tip 4: Verkort de 'dagvaardingstermijn' door rechtstreekse betekening

Zoals hiervoor is toegelicht, is onder KeI de minimale dagvaardingstermijn verlengd. Dagvaarden op zeer korte termijn is dan ook niet meer mogelijk. Is het toch nodig om zo snel mogelijk te dagvaarden, kies dan voor rechtstreekse betekening van het oproepingsbericht op grond van art. 113 Rv. Indien voor die methode gekozen wordt, mag de uiterste verschijningsdatum twee weken eerder liggen dan indien ervoor wordt gekozen om het oproepingsbericht door de griffier te laten opstellen. Hiermee kan tijd gewonnen worden waar dat nodig is.

Tip 5: Sorteert voor op de regierol van de rechter

Onder KeI krijgt de rechter een sterkere regierol. Dat betekent echter niet dat een advocaat achterover kan gaan zitten. In tegendeel, de regierol van de rechter kan nieuwe kansen bieden, zeker waar het complexe of omvangrijke procedures betreft. Verzoek de rechter indien de zaak daarom vraagt om gebruik van te maken van zijn bevoegdheden om af te wijken van de uniforme basisprocedure. Zo kan er een *tailor made* procedure worden gevolgd die recht doet aan de zaak. Denk bijvoorbeeld aan het eerst bespreken van een verjaringsverweer, of een andere (voor)vraag in de procedure. Dat kan zorgen voor een efficiëntere procedure en daarmee kosten besparen voor de cliënt.

Tip 6: Bereid je gedegen voor op de mondelinge behandeling

Nog meer dan dat nu het geval is, geldt dat de mondelinge behandeling het hart van de procedure is. Na de mondelinge behandeling volgt bovendien in de meeste gevallen direct een uitspraak en bestaat er géén mogelijkheid tot pleidooi meer. Een goede voorbereiding op de mondelinge behandeling is onder KeI dan ook – nog meer dan nu – cruciaal. Denk na of het nodig is om nog aanvullende stukken in te dienen, houd rekening met de zittingsagenda en vraag de rechter zo nodig om getuigen of deskundigen te horen. De kans is groot dat daarvoor na de mondelinge behandeling geen gelegenheid meer zal zijn. Begin tijdig met de voorbereidingen van de comparitie om te voorkomen dat er onvoldoende tijd is om stukken in te dienen of verzoeken te doen bij de rechtbank.

6. Afsluiting

Op dit moment klinkt KeI als toekomstmuziek, zeker gezien de (per kantoor) nog relatief geringe aantallen KeI-procedures in het kader van de lopende pilot bij slechts twee civiele rechtbanken. Daar komt nog bij dat de recente geluiden niet positief zijn; zo zou men naar aanleiding van de brandbrief en berichten in de media geneigd kunnen zijn om te denken dat dit project op een mislukking gaat uitlopen. Zoals aangegeven, duurt de invoering van KeI niet alleen veel langer, maar kost ook veel meer dan verwacht.

40. Zie art. 1.2 'digitaal dossier' Reglement inzake de toegang tot het gebruik van het digitale systeem voor de gegevensverwerking van de gerechten (civiel en bestuursrecht), *Stcr.* 2017, 15688-n1.

41. Ar. 4.6 lid 1 Reglement inzake de toegang tot het gebruik van het digitale systeem voor de gegevensverwerking van gerechten.

Voor de lezer van dit tijdschrift zijn dit allemaal bekende issues bij IT-projecten. Toch hebben wij vertrouwen in een goede afloop van dit project. Het lijkt immers onvermijdelijk dat we binnen een paar jaar digitaal zullen procederen. Dat zal ongetwijfeld met enig vallen en opstaan gaan, en gepaard gaan met nog meer vertragingen. Met deze geleidelijke invoering zal echter gewaarborgd zijn dat het systeem ook daadwerkelijk functioneert. En wie al ervaring op heeft kunnen doen met KeI, zal snel inzien dat deze manier van procederen beter aansluit bij de huidige tijd. De technologie is daarbij slechts het middel om het doel – een efficiëntere, modernere en snellere procedure – te bereiken.